

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

HUDEBNÍ UMĚNÍ

Viola

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SLOVENSKÍ HUSLIARI

Šimon Truszka

Vedoucí práce: prof. Jan Pěruška

Oponent práce: Mgr. Karel Untermüller

Dátum obhajoby: 4. 6. 2019

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2019

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Viola

BACHELOR ' S THESIS

SLOVAK LUTHIERS

ŠIMON TRUSZKA

Thesis Supervisor: prof. Jan Pěruška

Thesis Opponent: Mgr. Karel Untermüller

Date of thesis defence: 4th June 2019

Academic title granted: BcA.

Prague, 2019

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

SLOVENSKÍ HUSLIARI

vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne
.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

ABSTRAKT

Táto práca je zameraná na históriu husliarstva na Slovensku a profily súčasných Slovenských husliarov. Je v nej uvedená história husliarstva na území Slovenska ako aj zoznam husliarov ktorí pôsobili na území dnešného Slovenska. Súčasťou práce je aj medzinárodná husliarska súťaž Violino Arvenzis.

Kľúčové slová: Slovenskí husliari, husliarstvo, Violino Arvenzis, výrobca hudobných nástrojov, Vančík, Kováčik, Elschek, Warchal, Kun, Willmann, Galla.

ABSTRACT

This work is focused on the history of violin in Slovakia and profiles of contemporary Slovak luthiers. It includes the history of violinism in Slovakia as well as a list of violin makers who were active in the territory of present-day Slovakia. The work also includes the Violino Arvenzis International Violin Competition.

Keywords: Slovak luthiers, violinism, Violino Arvenzis, instrument producer, Vančík, Kováčik, Elschek, Warchal, Kun, Willmann, Galla.

OBSAH

ÚVOD	7
1 DEJINY HUSLIARSKEHO UMENIA	8
1.1 Dejiny husliarskeho umenia na území dnešného Slovenska	8
1.2 Bratislavská husliarska škola	15
1.3 Mimobratislavské husliarske umenie	18
2 NAJZNÁMEJŠÍ HUSLIARI 20. STOROČIA	25
2.1 Osvald Juraj Willmann	25
2.2 Antonín Galla	30
2.3 Jozef Kun	33
3 SÚČASNÍ HUSLIARI NA SLOVENSKU	36
3.1 Juraj Vančík	36
3.2 Adrian Elschek	39
3.3 Bohdan Warchal	42
3.4 Jozef Holobradý	46
3.5 Ľuboslav Klesa	47
3.6 Peter Molnár	50
3.7 Branislav Kováčik	52
4 VIOLINO ARVENZIS	56
ZÁVER	60
POUŽITÁ LITERATÚRA A PRAMENE	61

ÚVOD

Od roku 2009 som študoval hru na viole na košickom konzervatóriu na Timonovej ulici. Aktuálne som študentom v obore hra na viole na Hudobnej Akadémii muzických umění v Prahe pod vedením prof. Jána Pěrušky. Inšpiráciou pre písanie o tejto téme mi bola práve vlastná skúsenosť. V priebehu môjho štúdia som sa zoznámil s viacerými husliarmi na Slovensku i v zahraničí, so zámerom hľadania si nástroja, ktorý by mi vyhovoval, či už po stránke zvukovej alebo estetickej. Návštevy u týchto majstrov husliarov ma natoľko zaujali, že som sa začal tejto téme naplno venovať. Je pre mňa potešením zdieľať moje doterajšie vedomosti prostredníctvom tejto témy so širšou verejnosťou. Verím, že informácie, ktoré som nadobudol počas mojich návštev, rozhovorov, ciest, budú pre vás určitým prínosom, ako boli aj pre mňa. Nikdy som si nemyslel, že hľadanie nástroja je pre muzikanta taká náročná cesta a obzvlášť pre violistu.

V tejto práci sa budem venovať husliarstvu a husliarom žijúcim a pracujúcim na Slovensku v danom historickom období, všímajúc si ich špecifiká a nazerať na ich výtvory. V prvej kapitole sa zameriam na dejiny husliarskeho umenia na území Slovenska a priblížim jednotlivých husliarov a ich prínos v konkrétnejšej podobe v chronologickom poradí. V druhej kapitole som sa zameral na najznámejších husliarov, ktorí sa narodili alebo pôsobili na Slovensku. Boli to Osvald Juraj Willmann, Antonín Galla a Jozef Kun.

V ďalšej kapitole sa venujem súčasným slovenským husliarom. V poslednej, štvrtej kapitole sa venujem Slovenskej medzinárodnej husliarskej súťaži Violino Arvensis.

Mojím cieľom v rámci tejto bakalárskej práce je oboznámiť čitateľov a v konečnom dôsledku aj seba samého s vývojom husliarstva a prácou husliarov.

1 DEJINY HUSLIARSKEHO UMENIA

1.1 Dejiny husliarskeho umenia na území dnešného Slovenska

Na Slovensku, s výnimkou Bratislavy, sme nikdy neoplývali väčším počtom husliarskych majstrov a preto ani majstrovských sláčikových hudobných nástrojov. Je to na prvý pohľad paradoxné, pretože v Prešove pôsobil v rokoch 1649 – 1679 prvý medzinárodne uznávaný uhorských husliar 18. storočia J. J. Leeb II. a v Liptovskom Mikuláši sa narodil najväčší maďarský husliar svetového mena S. F. Nemessányi. Pravda, ich nástroje sa z väčšej časti predali do Maďarska, Rakúska alebo iných štátov, prípadne boli zničené počas rôznych vojnových udalostí. Vznik prvej republiky i prvých slovenských hudobných inštitúcií podmieňoval príliv nielen hudobníkov, ale aj majstrovských hudobných nástrojov. Veď v roku 1918 na celom Slovensku pôsobil jediný husliarsky majster A. Kubescha. Národný inštrumentár, odhliadnuc od niekoľkých šľachtických a cirkevných zbierok, pozostával zväčša z bezcenných sláčikových hudobných nástrojov západočeskej, nemeckej alebo maďarskej továrenskej proveniencie.

Hoci sa situácia v roku 1927 príchodom niekoľkých husliarov na Slovensko (do Bratislavy a do Košíc) podstatne zlepšila (Klierovci, A. Galla, O. J. Willmann), v roku 1945 bol na Slovensku opäť jediný husliar (O. J. Willmann). Novej, nastupujúcej domácej generácii výkonných hudobníkov často chýbali k umeleckej realizácii vhodné majstrovské nástroje. Mladí slovenskí hudobníci sa museli obhliadať po nástrojoch hlavne v Čechách a na Morave.

Mnohí z nich precestovali stovky kilometrov, kým sa im podarilo získať vysnívané husle, violu alebo violončelo. Svojimi nadobudnutými poznatkami a skúsenosťami tak budovali základy aplikovanej organológie na Slovensku. Získané nástroje akustiky skúšali a porovnávali v Slovenskom národnom divadle, v Symfonickom orchestri Československého rozhlasu i na Konzervatóriu v Bratislave, učili sa rozlišovať „kúkol' od zrna“. Niektorí si touto cestou na celý život vytvorili emocionálny i racionálny vzťah k hudobným nástrojom a tí najodvážnejší sa ich usilovali akusticky vylepšiť (vymieňaním kobyliiek, duší, strún a pod.).

Reálne predpoklady pre zrod seriózných základov dejín husliarskeho umenia na Slovensku mohli vzniknúť len vytvorením vedeckého pracoviska, špecializovaného v značnej miere na túto oblasť. Stalo sa ním Hudobné oddelenie Historického ústavu Slovenského národného múzea v Bratislave, zriadené v roku 1965. Jednou z jeho hlavných úloh bolo zmapovanie celého územia Slovenska v oblasti výrobcov hudobných nástrojov a systematická dokumentácia.

Slovenský národ v minulosti nikdy neoplýval hmotnými statkami, čo sa pochopiteľne, odrážalo aj na jeho kultúrnom živote. Okrem Bratislavy, niekoľkých bohatých miest, šľachtických a cirkevných rezidencií živorila aj jeho hudobná kultúra. A bez nej neboli veľmi potrebné ani majstrovské hudobné nástroje, ani ich špecializovaní výrobcovia. Preto nie div, že k nám prichádzajú až v 18. storočí najmä do Bratislavy, ako hlavného mesta Uhorska. A z tohto istého dôvodu sa prví historici husliarskeho umenia zamerali hlavne na ňu. Je zaujímavé, že to neboli renomovaní odborníci, ale bez výnimky laici-nadšenci. J. Geyer – lekár, na ktorého základy nadviazal W. L. Lutgendorff – maliar a riaditeľ maliarskeho múzea v Lubecku. Neskoršiu prácu N. Székelyho nemožno pokladať za autentickú, i keď prináša viac nových, no často mylných a sporných konštatovaní. Mnoho nových poznatkov o husliarskom umení na Slovensku sa dozvedáme z dnes už klasickej encyklopédie K. Jalovca Čeští houslaři z roku 1959, hoci viaceré boli odvtedy prekonané a skorigované.

Hudobný život na Slovensku v zmysle svetskej inštrumentálnej hudby reprezentovali spočiatku hudobné nástroje igrícov alebo jokolátorov, známych už za čias Veľkomoravskej ríše (prvá polovica 9. storočia). Boli to rôzne citbary, fiduly, kobzy a neskoršie lutny, ktoré si pravdepodobne mnohí aj sami zhotovovali. Igricov pokladáme za prvých výrobcov a údržbárov chordofónov na Slovensku.

Koncom stredoveku sú už známe, aj používajú sa, všetky druhy súvekeho európskeho inštrumentára a vo veľkej miere sa uplatňujú aj ľudové hudobné nástroje, najmä dychové (rôzne píšťaly, gajdy, ľudové „husle“ atď.). Keďže v tom čase ešte na Slovensku neexistovali profesionálni remeselní výrobcovia strunových hudobných nástrojov, možno sa domnievať, že okrem nástrojov dovezených z cudziny medzi nástrojmi zhotovenými domácimi

hudobníkmi a ľudovými výrobcami bol kvalitatívny rozdiel minimálny. Závisel od subjektívnej zručnosti výrobcu a od druhu a kvality napodobňovaného nástroja. Na dobovej freske františkánskeho kostola v Levoči je vyobrazená celá kapela so súdobými nástrojmi: fidulou, rubebou, citharou, psalteriom, harfou, píšťalami, gajdami a bubnom.

Najdôležitejšími opravármi a výrobcami chordofónov boli mestskí trubači a hudobníci. Hrali spravidla na viacero hudobných nástrojov, o ktoré sa museli aj starať. Najstarší záznam o nich pochádza z Banskej Štiavnice už z roku 1365, ale za prvého „husliara“ môžeme predbežne označiť až prešovského mestského hudobníka Antona Myslaiho a z trubačov Adama Besslera. Tu treba spomenúť aj bratislavského lutnistu a lutnára v jednej osobe Georgia Malého, ktorý žil v Bratislave v prvej polovici 17. storočia a aj hudobníka Krištofa Kerna.

Najvýznamnejším strediskom umeleckej výroby predhusľových brnkacích i trecích strunových hudobných nástrojov v strednej Európe bolo južné Bavorsko. Okolité lesy poskytovali bohaté zásoby rezonančného dreva a tak v mestečkách Fussen a Vils už v stredoveku kvitlo lutnárske remeslo. Tu sa zhotovovali vynikajúce lutny, teorby a gitary, no aj rubeby, fiduly a najmä staré violy. Exportovali sa do celej kultúrnej Európy a boli najväčšou konkurenciou západnému umeleckému lutnárstvu. Južné Nemecko sa neskôr stalo aj prvou liahňou migrujúcich husliarov do najdôležitejších centier habsburskej monarchie: Viedne, Prahy a Bratislavy. Viacerí z ich najvýznamnejších predstaviteľov sa tu stali zakladateľmi alebo spoluzakladateľmi miestnych husliarskych škôl.

Bitka pri Moháči podstatne zmenila politické, ekonomické a kultúrne postavenie Slovenska. Tretinu Uhorska vrátane Budína obsadili Turci a Bratislava sa stala hlavným mestom uhorského kráľovstva so všetkými privilégiami: korunovačným mestom, sídlom stavovského snemu i ostrihomskeho arcibiskupa. Magnáti si v nej stavali prepychové sídla, maďarská šľachta utekajúc pred Turkami sa sťahovala na Slovensko. Toto veľmi priaznivo vplývalo aj na inštrumentálnu hudbu a vytváralo prvé predpoklady pre vznik hudobného nástrojárstva ako samostatného umeleckého remesla. No vnútorné nepokoje (Kurucké vojny, stavovské povstania a politické boje uhorskej šľachty) odsunuli jeho vznik až do 18.

storočia. Preto aj hudobné nástroje obsiahnuté v takzvanom Ludvigovom inventárnom zozname sú pravdepodobne ešte mimoslovenskej proveniencie.

Po vyhnaní Turkov z Uhorska (1697) a uzavretí satumarského mieru (1711) nastali pokojnejšie časy, umožňujúce na Slovensku postupný rozkvet nových umeleckých remesiel, ale aj sústavnejšie pestovanie inštrumentálnej hudby. Bohatí šľachtici si vo svojich rezidenciách (na hradoch a kaštieľoch) vydržovali súkromné kapely, v mnohých kostoloch i školách sa pestovala vokálno-inštrumentálna hudba, každé bohatšie mesto zamestnávalo istý počet hudobníkov a trubačov. Ich nástroje sa ešte väčšinou dovážali z Viedne, ale aj z Čiech a z Nemecka a len o ich údržbu a opravy sa starali niektorí hudobníci, prípadne remeselníci.

Husle, ako nový sláčikový nástroj, sa objavili približne v rovnakom časovom rozpätí (asi polovica 16. storočia) v Taliansku, vo Francúzsku a v Poľsku. Najstaršie zachované zaručené pravé exempláre pochádzajú zo severného Taliansku z Brescie (Gaspar da Salo) a z Cremony (Andrea Amati). Ich vznik si v období vrcholnej renesancie vynútila absencia malého vysoko ladeného a pohyblivého tretieho chordofónu, náprotivku vysokého ženského hlasu-sopránu. Vyvíjali sa od druhej polovice 15. storočia z viacerých najpodobnejších fidulových sláčikových nástrojov. Za ich posledný medzičlánok sa pokladá lira da braccio. Rýchlo získavali i obľubu medzi svojimi staršími sestrami a postupne sa udomáčkovali vo všetkých európskych hudobných súboroch. Na Slovensku začali prenikať vo väčšom počte až v prvej polovici 18. storočia, najmä pri obnovách cirkevných i svetských hudobných inštrumentárov, pri ktorých sa vymieňali zastarané a opotrebované hudobné nástroje za nové.

Prvý husliar prišiel do Bratislavy okolo roku 1750 z Bavorska. Bol to Anton Thir I., ktorý pochádzal zo Steingadenu. Svojím pekným Stainerovým modelom si čoskoro získal popularitu a jeho majstrovské nástroje sú dosiaľ najstaršie známe na území Slovenska. A. Thira I. umelecky predstihol jeho starší syn Ondrej (žiak J. J. Leeba II.), žiaľ, zomrel ako 33-ročný a zhotovil pomerne málo nástrojov. V súčasnosti sú známejšie v cudzine ako na Slovensku. Dokonca v Anglicku ich vysoko cenia ako ideálne komorné nástroje. O. Thira považujeme popri J. Leebovi II. a III. za najvýznamnejšieho predstaviteľa bratislavskej husliarskej školy v 18. storočí.

Druhá polovica 18. storočia znamenala zlatý vek husliarskeho umenia na Slovensku, pravda v značnej miere obmedzený na Bratislavu. Tu vznikali viaceré orchestrálne súbory (až 24 členné), ktoré pravidelne koncertovali. Patrili k palácom kardinála J. Battiányiho, grófa A. Grassalkovicha, grófov Csákyovcov i Pálffyovcov. Hudobníci pravidelne účinkovali aj v Dóme sv. Martina a v kostole na bývalej Špitálskej ulici, v orchestroch hrali aj chovankyne bratislavských kláštorov (Notre Dame a Uršulínky). Relatívne veľký počet hudobníkov (okolo 120) teraz už potreboval aj viacerých renomovaných husliarov. Okrem Thirovcov (Antona I., Ondreja a menej významného Antona II.) sa ako prvý z domácich objavuje Ján Juraj Low. Aj k strunárom pribudli štyria noví (v roku 1759 F. Hueber z Viedne, v roku 1762 M. Geyer z Čiech, roku 1775 Bratislavčan J. M. Fleischacher a roku 1779 B. Hartmann z Nemecka). Dobová konjunktúra zrejme prilákala aspoň prechodne aj iných husliarov z Čiech a z Nemecka: Mateja Plachtu a dokonca vraj jedného z príslušníkov slávnej mittenwaldskej husliarskej rodiny, istého neznámeho Mathiasa Klotza. No ich pôsobenie na Slovensku nie je zatiaľ dokázané.

V osobe J. J. Lova ide pravdepodobne o Jána Juraja Leeba II., neskoršie najslávnejšieho uhorského husliara 18. storočia. V tom čase sa tie isté priezviská často komolili a rôzne prepisovali.

Hoci niektoré doteraz publikované československé organologické práce menujú až deväť bratislavských husliarov tohto priezviska, zdá sa, že ich bolo podľa zachovaných známych nástrojov podstatne menej. Faktom je, že odhliadnuc od najvýznamnejšieho predstaviteľa leebovskej rodiny pôsobiaceho hlavne vo Viedni - Ondreja Karola, majú pre husliarske umenie na Slovensku kľúčový význam Ján Juraj II. a III. Obaja sa totiž stali klasikmi bratislavskej husliarskej školy 18. storočia a vychovali viac nadaných žiakov, z ktorých sa neskoršie niektorí stali významnými predstaviteľmi husliarskeho umenia na území dnešného Maďarska. J. J. Leeb III. prevýšil svojho otca po umeleckej stránke. Veľa experimentoval s rôznymi modelmi vychádzajúcimi z talianskych predlôh i s lakovými nátermi. Škoda, že podnes s istotou nepoznáme rok jeho úmrtia.

Politické, hospodárske ani kultúrne výsady Slovenska nepresiahli 19. storočie. Reformy cisára Jozefa II. vrátili Budínu postavenie hlavného mesta

Uhorska a z Bratislavy, podobne ako aj z celého územia Slovenska, sa všetky významné šľachtické rodiny vrátili do Maďarska. Inštrumentálna hudba prechádzala zo šľachtických salónov do kostolov a jej úlohu preberalo silnejúce meštianstvo. Bratislava i Košice mali už svoje kamenné divadlá, v ktorých účinkovali rôzne operné spoločnosti a k dobrému menu nových meštianskych salónov patrilo aj pestovanie hudby. Za takejto situácie sa ani husliari pôsobiaci na Slovensku predbežne nemuseli obávať o svoju existenciu.

A aká bola situácia v husliarskom umení v 18. storočí mimo Bratislavy? Košice, druhé najvýznamnejšie mesto na Slovensku, sa mohli pochváliť husliarom domáceho pôvodu už v roku 1761. Volal sa Matej Šandori a vieme o ňom iba toľko, že pochádzal zo Spiša. Je pravdepodobné, že sa k svojmu remeslu vypracoval ako autodidakt.

Prešov, ďalšie obchodné a remeselnícke centrum východného Slovenska, dôstojne pokračoval v starej tradícii mestských hudobníkov a trubačov aspoň dvoma husliarmi. Georgius Kraus tu pôsobil v rokoch 1735 – 1756 aj ako husliar opravár. Podobne Adam Molnár v rokoch 1776 – 1809. Centrom cirkevnej i svetskej inštrumentálnej hudby na východnom Slovensku bola Spišská Kapitula. Jej inštrumentár pozostával z roku 1795 z dvadsiatich deviatich hudobných nástrojov a jej hudobný repertoár bol už poznačený sekularizačnými tendenciami. Svojimi hudobnými produkciami obsiahla celé územie stredného Spiša.

Z iných dôležitých stredísk cirkevnej hudby na Slovensku treba spomenúť Trnavu a Nitru. Prvá z nich ako sídlo univerzity, arcibiskupa a jedného z prvých divadiel na Slovensku zamestnávala dvoch husliarov. V rokoch 1740 až 1758 sporného Baltazára Leeba a Jána Pavla Worleho. Nitra, ako biskupské sídlo, mala tiež čulý hudobný život. V rokoch 1785 – 1810 v nej pôsobil dnes už zabudnutý husliar František Kerkowits.

V 19. storočí pôsobili v Bratislave ešte dve významné husliarske rodiny: Ertlovci a Hamburgerovci. Ak odhliadneme od sporného Karola Ertla st. a hlavne vo Viedni pôsobiaceho Jána Antona, zostávajú dvaja husliari tohto priezviska: Jakub a Karol Ertl ml. Z nich druhý sa stal najuznávanejším bratislavským husliarom 19. storočia. Pracoval podľa Stradivariho modelu

a jeho dlhoročné experimentovanie s lakmi prinieslo po estetickej stránke znamenité výsledky.

Z troch Hambergerovcov: Ferdinanda, Jozefa st. a Jozefa ml. presiahol domáci význam najmä prvý. Jeho po všetkých stránkach elegantne zhotovované nástroje sa tešili znamenitej povesti po celom Rakúsko-Uhorsku. Za svoje úspechy vďačil už svojmu otcovi Jozefovi Hambergerovi st., ktorý získal znamenité vzdelanie vo Viedni a v Bratislave sa stal vážnym husliarskym majstrom. Ferdinand Hamberger bol posledným predstaviteľom bratislavskej husliarskej školy (Ertlovci vymreli roku 1876 a J. Hamberger ml. sa už roku 1865 natrvalo presťahoval do Viedne). Jej lokálne umelecké výsledky odzrkadľuje špecifikovaný Hudobný archív- Register Bratislavského spolku pre cirkevnú hudbu u sv. Martina z roku 1846.

Z jeho sláčikového inštrumentára, z dvadsaťjeden huslí bolo desať bratislavskej majstrovskej proveniencie, z piatich viol štyri, zo štyroch čiel tri a zo šiestich kontrabasov päť. Je zaujímavé, že z celkového počtu tridsiatich šiestich trecích chordofónov sa stretávame už s dvoma husľami „mittenwaldského“ anonymného pôvodu a s dvoma husľami označenými ako produkty „českej továrne“. Je zrejmé, že industrializácia výroby sláčikových hudobných nástrojov zasiahla už v prvej polovici 19. storočia aj Slovensko, pomlčiac o neskorších podobných nástrojoch, prichádzajúcich z Budapešti.

Odhliadnuc od viacerých menej významných husliarov, ktorí pôsobili na Slovensku v druhej polovici 19. storočia a ktorých nástroje v súčasnosti z nepochopiteľných dôvodov väčšinou nepoznáme, vzniká nová éra husliarskeho umenia až v dvadsiatych rokoch 20. storočia. Je podmienená vznikom nového štátneho útvaru i jeho novými kultúrnymi potrebami. Jej prechodné články tvorili ojedinelí husliari, ako napríklad Alojz Kubescha. Viedeň a Budapešť prestali byť kultúrnym zázemím politicky i hospodársky exploatovaného Slovenska, Čechy a Morava prichádzajú na pomoc aj po stránke husliarskej. Prví z husliarov sú ešte viac-menej obchodníci s hudobnými nástrojmi a menej úspešní tvoriví umelci, no v roku 1927 prichádzajú na Slovensko takmer súčasne šiesti husliari, aby zaplnili chýbajúcu medzeru. Do Bratislavy prišiel skúsený schonbašský majster Andreas Klier so svojimi tromi synmi Ottom, Oscarom a Kurtom a do Košíc lídlovský odchovanec z Brna Antonín Galla so svojím žiakom O. J.

Willmannom. Ich vyše jedenástročné pôsobenie (do roku 1938) vyoralo na Slovensku hlbokú brázdú. Jej význam pokladáme v súčasnosti za kľúčový. Zhotovili stovky rôznych majstrovských strunových hudobných nástrojov, z ktorých viaceré dosiahli slušný európsky priemer. A. Galla vychoval na Slovensku niekoľkých husliarov, medzi ktorými je Osvald Juraj Willmann dosiaľ najvýznamnejším husliarom v 20. storočí. Zhotovil stoosemdesiat husiel, dvadsaťjeden viol a trinásť violončiel, medzi nimi štyri kvartetá. Z jeho spolupracovníkov sa mu stal dôstojným nástupcom Karol Nosál. Aj on vyučil v Bratislave štyroch husliarov, no ani jeden z nich nevydržal pri remese.

Nedostatok husliarskych majstrov na Slovensku supľujú v súčasnosti s rôznym úspechom husliari amatéri, ktorí sú z najrozličnejších sociálnych vrstiev a vekových kategórií.

1.2 Bratislavská husliarska škola (1750-1891)

Anton Thir I., prvý predstaviteľ bratislavskej husliarskej školy, prišiel na Slovensko okolo roku 1750 z Viedne už ako skúsený husliar. Priniesol si so sebou v tých časoch najobľúbenejší stainerovský model a takmer typický čierny viedenský lak. Už jeho prvé nástroje prezrádzali mimoriadnu remeselnú zručnosť. Ako premýšľajúci umelec nebol spokojný s farebným výzorom svojich nástrojov, pri ktorom zanikala krása štruktúry dreva a ich majstrovské vypracovanie. Preto najprv začal experimentovať s lakom. Hľadal svetlejšie, priehľadné farebné odtiene a výsledkom jeho úsilia bol kvalitný poloolejový červenogaštanový až žltohnedý priesvitný a žiarivý lak. Jeho menší (355 mm) i väčší (358 mm) model charakterizovali výrazné krátke zaoblené rožky, tenšie ozdobné pásiky a najmä vyrezávané slimáky s nápadne tenkými závitmi (ulitami). Väčšinou používal smrekové drevo väčšinou s hustejšími letokruhmi. Lahodnému komornému zvuku svojich nástrojov vďačil v neposlednom rade za svoje husliarske úspechy.

Ján Juraj Leeb II. bol už podstatne modernejšie zmýšľajúcim umelcom. Hoci aj on spočiatku vychádzal z upraveného Stainerovho modelu, jeho olejový lak bol už peknej červenohnedej alebo tmavočervenohnedej farby. Ako prvý v Uhorsku si všimol akustickú prežitost' vysoko klenutých modelov a

opustiť Stainera, istý čas pracoval podľa predlôh slávneho viedenského husliara Johanna Georga Thira. Na konci života si vytvoril vlastný amatiovský model, ktorému v podstatnej miere vďačil za svoju povesť a ktorý po všetkých stránkach zdokonalil jeho syn a spolupracovník Ján Juraj Leeb III. Práca Jána Juraja Leeba II. sa vyznačovala precízne vypracovanými korpusmi, s ktorými nekorešpondovali väčšinou ťažkopádne a dosť neforemné vyrezávané slimáky. Používal takmer hladké javorové drevo a smrek s hustými letokruhmi.

Ján Juraj Leeb III. bol jasne najprogresívnejším predstaviteľom bratislavskej husliarskej školy z konca 18. a začiatku 19. storočia. Od svojho otca si osvojil precíznu remeselnú zručnosť, ktorú ešte viac vycibril detailnou prácou. Vo svojom slávnom viedenskom bratovi Ondrejovi Karolovi mal veľký vzor a zdá sa, že aj dobrého radcu a pomocníka v posledných rokoch života. Po otcovi prevzal amatiovský model, ktorý zväčšil a rozšíril (vychádzal z malého a veľkého modelu Nicolu Amatiho). Aj s lakmi väčšími experimentoval. Ich farebná paleta siaha od tmavočervenohnedej až po zlatožltú. Rožky korpusov výrazne predĺžil a stencil, majstrovsky vkladané ozdobné pásiky ukončieval až na ich koncoch. Bol majstrom vo vyrezávaní mäkkých a precíznych rezonančných otvorov, ktoré rôzne modeloval. Žiaľ, ani on sa nevedel zbaviť ťažkopádnosti vo vyrezávaní slimákov. Svojimi širokými masívnymi závitmi negatívne kontrastujú s ináč vzornou husliarskou prácou. Používal pekne žíhané javorové drevo, väčšinou smrekové s hustými letokruhmi. Svojho otca predstihol aj po zvukovej stránke. Jeho husle, violy i čelá sú podnes prvotriedne koncertné nástroje.

Najväčším konkurentom J. J. Leeba III. bol starší syn Antona Thira I. **Ondrej Thir.** Pravdepodobne žiak J. J. Leeba II., od ktorého prevzal jeho amatiovský model. Upravil si ho rozšírením rožkov korpusu. Na rozdiel od Leebovcov bol majstrom vo vyrezávaní graciózných slimákov, ktoré sa vo výtvarnom chápaní takmer vyrovnali slimákom J. G. Thira. Vyrezával elegantné rezonančné otvory a používal mäkký poloolejový priehľadný lak hnedej farby. Jeho nástroje znejú čisto i mäkko a sú ideálne pre komornú hudbu.

Bratislavskú husliarsku školu 19. storočia charakterizuje okrem niekoľkých anachronických výnimiek definitívny prechod k Stradivariho modelu. Podobne

ako inde vynútili si ho zmenené akustické požiadavky na trecie chordofóny. Jej najvýznamnejšími predstaviteľmi boli Jozef Hamberger st., jeho syn Ferdinand, Ondrej Tauber a z Ertlovcov Karol ml.

Jozef Hamberger st. sa vyučil vo Viedni u dnes už svetoznámeho husliara J. B. Schweitzera a u P. Teufelsdorfera. Do Bratislavy sa presťahoval okolo roku 1826, kde prevzal husliarsku dielňu po nebohom J. J. Leebovi III. Vďaka svojej znamenitej odbornej príprave sa stal na novom pôsobisku čoskoro veľmi váženým husliarom. Spočiatku ešte zhotovoval klenuté nástroje podľa viedenskej tradície, no postupne si vytvoril vlastný elegantný model podľa Stradivariho. Majú ušľachtilý, no nevelký zvuk. Používal pekný hnedý lak. Vyrábala aj majstrovské gitary a obchodoval s rôznymi hudobnými nástrojmi. Jeho syn, žiak a nástupca **Ferdinand Hamberger** tiež prevýšil svojho otca po umeleckej stránke. Prevzal a zdokonalil otcov model, dodal mu elegantnejšiu klenbu i obrysy. Vkusne vyrezával slimáky a precízne rezonančné otvory, ktoré štýlovo zodpovedali spracovanému modelu. Zlepšil aj otcov hnedý lak, nanášal ho s majstrovskou rozlišovacou schopnosťou pre farebné odtiene. Jeho nástroje sa tešili vynikajúcej povesti po celom Rakúsko-Uhorsku; väčšinu z nich predal mimo Bratislavy. Na Slovensku sú vzácne. Mladší brat Ferdinanda Hambergera Jozef ml. sa rok po otcovej smrti ako šestnásťročný presťahoval do Viedne. Bol vynikajúcim obchodníkom, no ako husliara ho možno označiť iba za priemerného.

Ondrej Tauber prišiel do Bratislavy z Viedne okolo roku 1820, kde sa pravdepodobne vyučil u „viedenského Stradivariho“ F. Geissenhofa. Od svojho učiteľa prevzal Stradivariho model a upravil si ho podľa vlastných predstáv. Jeho korpusy sú široké a ploché, ich okraje zaokrúhlené. Rezonančné otvory situoval nižšie a podobne ako Leebovci vyrezával ťažkopádne, pritom veľké slimáky. Spracúval prvotriedne rezonančné drevo, spodné dosky volil najradšej v celku. Používal kvalitný, trochu tvrdý poloolejový lak svetložltej a hnedej farby. Jeho nástroje majú silný a jasný zvuk, v súčasnosti sú na Slovensku veľmi zriedkavé.

Z **Ertlovcov** bol najväčšou osobnosťou bratislavskej husliarskej školy **Karol ml.** (jeho otec a učiteľ Jakub Ertl prišiel do Bratislavy z Moravy v druhej polovici 18. storočia). Najprv pracoval ako učeň a husliarsky pomocník u O. Taubera, po ktorom prevzal roku 1840 dielňu. Jeho vzormi boli J. J. Leeb II.

a J. B. Schweitzer. Jeho upravený Stradivariho model charakterizovali mäkké rezonančné otvory, jemné ozdobné pásiky a menšie čisto vyrezávané slimáky. Na niektorých nástrojoch nahrádzal ozdobné pásiky módnymi okrajovými farebnými drevenými intarziami. Najväčšie úspechy dosiahol svojimi krásnymi lakmi, ktoré dodávali nástrojom nevšednú krásu. Boli výsledkom dlhoročného experimentovania. Jeho najkrajšie nástroje sú nalakované peknými olejovými lakmi svetločervenogaštanovej, až tmavočervenej farby. Bol jedným z najuznávanejších uhorských husliarov. Škoda, že svoje nálepky lepil aj do menejcenných nástrojov, ktoré vlastnoručne nezhotovil, ale iba predával.

Vymretím Ertlovcov a Hambergerovcov sa skončila skoro 150.-ročná slávna kapitola husliarskeho umenia na území dnešného Slovenska, ktorá si svojou osobitosťou i významom vyslúžila názov bratislavská husliarska škola. Z nástrojovej stránky bola charakteristická troma husľovými modelmi (J. Stainer, N. Amati a A. Stradivari), pravdaže najvýznamnejší predstavitelia si čiastočne upravovali modely podľa svojich predstáv. Keďže ich nástroje nielen výborne vyzerali, ale najmä zneli, šli dobre na odbyt, a nie div, že sa väčšinou nachádzajú v zahraničí. Sú to nástroje Antona I. a Ondreja Thira, Jána Juraja Leeba II. a III., Jozefa st. a Ferdinanda Hambergera, Ondreja Taubera a Karola Ertla ml.

Nástroje Thirovcov, Leebovcov a možno i Ertlovcov sa už v 18., no najmä v 19. storočí napodobňovali a falšovali. Do najlepších dobových napodobení sa lepili falošné nálepky vyrábané hlavne v Schonbachu, do rôznych mladších nástrojov s neexistujúcimi krstnými menami alebo so skomolenými priezviskami.

1.3 Mimobratisklavské husliarske umenie

Mimobratisklavské husliarske umenie na Slovensku v 18. storočí reprezentovala nepatrná hŕstka väčšinou bezvýznamných husliarov pôsobiacich v niektorých väčších mestách. Ich nástroje predbežne nepoznáme, a preto ich môžeme hodnotiť iba podľa staršej zahraničnej organologickej literatúry.

V Košiciach pôsobil od roku 1761 husliar **Matej Šandori**. Ako dlho a aké nástroje zhotovoval, nie je známe. V Nitre pracoval v rokoch 1785-1810 už spomínaný **František Kerkowits**. Používal archaický model pripomínajúci Magginiho, a preto sa jeho nástroje, v minulosti známe, mylne pokladali za nástroje zo 17. storočia. Korpusy mali veľké rožky a značne prehĺbené okraje. Lakoval ich nekvalitným olejovým lakom žltohnedej farby, ktorý po vysušení praskal. V Prešove pôsobil ako prvý doposiaľ známy husliar v 18. storočí **Georgius Kraus** (1735-1756). Bol mestským trubačom a hudobníkom, pracoval súčasne ako husliar opravár. Či zhotovoval aj vlastné nástroje, je otázne. Podobne prešovský mestský trubač a hudobník Adam Molnár (druhá polovica 18. storočia). O ňom vieme aspoň toľko, že okrem opravárskej činnosti vyrábal aj struny.

19. storočie je na informácie o husliaroch na slovenskom vidieku podstatne štedrejšie. Ich počet a význam značne narástol vďaka vzráhajúcemu sa hospodárskemu blahobytu vo viacerých mestách, čo sa odzrkadľovalo aj v rozvoji umeleckých remesiel, no i v narastajúcej konkurencii s kapitalistickou veľkovýrobou, ktorá postupne negatívne zasahovala aj do umeleckého husliarstva v zmysle industrializácie výroby hudobných nástrojov. Jej výsledkom bola častá migrácia husliarov hľadajúcich existenčné uplatnenie na rôznych miestach. Viacerí z nich po vyučení na Slovensku začínali, skúšali šťastie, alebo končili svoju neúspešnú husliarsku dráhu. Tak či onak, v 19. storočí pôsobilo už v jedenástich mimobratislavských mestách a mestečkách šesťnásť vyučených husliarov. S prvými sa opäť stretávame na východnom Slovensku.

Pavol Kostelník, pravdepodobne českej národnosti, pracoval v Spišskej Novej Vsi asi do roku 1808, potom sa presťahoval do Bratislavy. Jeho práce nie sú známe. Prešovský husliar **Alexander Vorerg** (asi 1840-1850) bol nemeckého pôvodu. Zhotovoval veľmi priemerné nástroje, lakoval ich nekvalitným, nevzhľadným lakom čiernej farby.

Najvýznamnejší bol **Samuel Felix Nemessányi** najväčší maďarský husliar svetového mena. Narodil sa v Liptovskom Mikuláši (vo Vrbici Huštáku) v roku 1837 ako syn chudobného maďarského zemana, obuvníckeho majstra (donedávna sa mylne tradovalo, že sa narodil v Prešove). Najprv sa učil za

sklára, neskôr (ešte v Liptove) za stolára. Krátky čas pracoval ako stolársky pomocník v Budapešti a roku 1855 išiel za učňa k slávnemu husliarskemu majstrovi J. B. Schweitzerovi. Mimoriadne rezbárske nadanie, stolárske vzdelanie a prvotriedne školenie u najlepších budapeštianskych husliarov (od roku 1856 u T. Zacha) ho predurčovali na prvotriednu husliarsku kariéru. Roku 1858 získal výučný list a po ročnom pomocníckom pôsobení u svojho majstra odišiel do Prahy k nemenej slávnemu husliarovi Antonínovi Sittovi. Začiatkom roka 1859 navštívil rodičov v Liptove. Tu, v Liptovskom Jáne, zhotovil v marci svoje doposiaľ prvé známe husle. Svoju husliarsku dráhu začal v Segedíne a v Pécsi. Roku 1863 si otvoril husliarsku dielňu v Budapešti, v ktorej začal zhotovovať v Maďarsku nevídané krásne husle. Špecializoval sa na dokonalé kópie najslávnejších klasických talianskych majstrov Stradivariho, výnimočne Magginiho a Guadagniniho, no najmä Guarneriho del Gesú. Jeho nástroje sa vyznačovali krásou použitého materiálu, perfektným remeselným vypracovaním i nádherným mäkkým priehľadným lakom s vysokým leskom. Jeho zloženie a farby volil na nerozoznanie od originálov, čím uvádzal podobne ako v Paríži J. B. Vuillaume do pomykova aj renomovaných znalcov. Spodné dosky nástrojov majú krásne široké, výrazné žíhanie. Vrchné dosky používal len z najkvalitnejšieho smrekového dreva, čo mu umožňovalo spracovať ho až do tenkosti 2,2 mm pod kobyľkou. Okraje a rožky korpusov jemne zaobľoval, ich ozdobné pásiky charakterizuje majstrovská čistota a ladnosť línií. To isté platí o dokonale vyrezávaných slimákoch. Zriedkavo lakoval jednofarebne, uprednostňoval nápadné, pozoruhodne teplé farebné odtiene.

V Budapešti sa stal Nemessányi čoskoro uznávaným majstrom. Žiaľ, ozvali sa v ňom vášne aristokratických predkov, nočné zábavy a ľahkárstvo a postupne zanedbával svoju prácu. V jeho obchode sa predávali aj desiatky konfekčných nástrojov s majstrovým menom, pravda, kvalitou zodpovedajúce ich nízkym cenám. Len laik ich v súčasnosti môže pokladať za majstrovské nástroje, tobôž za pravé „nemešánky“. Majstrova budapeštianska kariéra netrvala dlho. Jeho príjmy nestačili kryť výdavky, záujem o jeho nástroje hoci to znie paradoxne, v tom čase ešte nebol veľký. Bohémsky život zanechal trvalé stopy na podlomenom zdraví geniálneho husliara. Roku 1881 zomrel v Budapešti na vodnatieľku pľúc ako

štyridsaťštyriročný.

S. F. Nemessányi zhotovil v rokoch 1859-1880 vlastnoručne vyše šesťdesiat majstrovských nástrojov, z ktorých je v súčasnosti známych štyridsaťsešť. Časť z nich však neskôršie nesvedomité obchodníci „prekrstili“ na pravé talianske originály, a tak sa nemožno čudovať, že dnes patria k najvzácnejším. Na Slovensku sa „nemešánky“ nachádzali pravdepodobne iba v Košiciach (jedny husle a dve violy, jedna s talianskou nálepkou). Pravda, to neplatí o konfekčných husliach zhotovených pre učiteľské ústavy, nachádzajúcich sa aj na našom území. Väčšina Nemessányiho majstrovských nástrojov je v zahraničí, či už s pravými alebo falošnými nálepkami.

V 19. storočí pôsobil v Košiciach z výtvarnej stránky jeden z najnadanejších i najvynaliezavejších rakúsko-uhorských husliarov **Ján Juraj Stauffer** a prvá, žiaľ, podnes málo známa husliarska rodina Schefferná.

J. J. Stauffer (tiež Staufer) sa narodil vo Viedni. Pôvodne sa vyučil za umeleckého stolára, no láska k hudbe ho preorientovala na výrobu gitár. Mimoriadna manuálna zručnosť mu umožňovala umelecky zdobiť už svoje prvé nástroje. Jeho gitary nielen výborne zneli, ale aj veľmi efektne vyzerali. Ich vrchné dosky, rezonančný otvor i strunník vyšperkúval čiernymi kvetinovými intarziami a vedel veľmi dobre napodobňovať gitary iných významných majstrov. Keďže chcel získať odbornú kvalifikáciu aj v husliarstve, vyučil sa u F. Geissenhofa a dal sa zapísať do viedenskej meštianskej knihy ako lutnár a husliar. Venoval sa tiež kopírovaniu slávnych majstrov, no zatiaľ čo po estetickej stránke dosahoval znamenité výsledky, jeho nástroje zvukovo zaostávali za svojím výzorom. Zneli síce silno, ale priveľmi ostro. Začal experimentovať s tvarom korpusov, značne ich predĺžil a zúžil. Keď ani to nevedlo k želanému výsledku, stenčoval vrchné dosky a spojil vrchný klátik so spodným okrúhlou drevenou alebo ocelovou žrdkou. Zhotovil husle s dvoma spodnými doskami, luby vystužil z vnútornej strany javorovým drevom, menil veľkosť a tvary klátikov, basových trámecov, duší, navrhol model s pevne fixovanou kobylkou, robil pokusy s lakmi a ich imitáciami, chemicky moril rezonančné drevo atď. Podobne ako pred ním v Paríži F. Chanot zhotovil husle gitarového tvaru bez rožkov, s dušou umiestnenou v prostriedku korpusu. Žiaľ, všetky jeho dlhoročné pokusy boli po zvukovej stránke márne. Súčasne experimentoval s netradičnými

gitarovými tvarmi korpusov a podarilo sa mu skonštruovať dva nové druhy gitár. Svoje gitarové violončelo nazval „Arpeggione“ nástroj podobný viole da gamba mal hmatník s pražcami a šesť strún ladených v kvartách. Hralo sa na ňom sláčikom. Úspešnejší bol so svojou „gitarou d’amore“, ktorá sa stala módnym hudobným nástrojom v spoločenských salónoch. Vyzbrojený bohatými, hoci nie najlepšimi praktickými skúsenosťami no neúnavný v experimentovaní si otvoril okolo roku 1840 v Košiciach husliarsku filiálku. Spočiatku ju viedol jeho syn, žiak a spolupracovník Ján Anton. V obchode predával vlastné i otcove viedenské nástroje. J. J. Stauffer sa tiež neskoršie presťahoval do Košíc. Aj tu pokračoval v rôznych pokusoch a zhotovoval strunové hudobné nástroje. Niektoré zdobil bohatými ornamentmi a intarziami. Hoci ich predával lacno, ani v Košiciach sa mu nedarilo lepšie ako vo Viedni. Roku 1853 zomrel v košickom chudobinci.

Nestor košickej husliarskej rodiny Schefferná **Ján Nepomuk** sa narodil v Budapešti. Vyučil sa u P. Teufelsdorfera a pracoval ako husliarsky pomocník u J. B. Schweitzera. Pred rokom 1850 sa osamostatnil a otvoril si dielňu v Košiciach. Výborne vyškolený úspešne imitoval rôzne talianske klasické modely. Hoci v Košiciach pôsobil vyše dvadsať rokov, doteraz poznáme iba jedinú tlačenú nálepku z roku 1870, uverejnenú ešte na začiatku nášho storočia. V dielni mu pomáhal najmä syn a žiak Koloman. Aj ďalší synovia J. N. Schefferná Karol a Robert Ján pracovali v Košiciach ako husliari. Hoci bol Karol žiakom slávneho S. F. Nemessányiho v Budapešti, bol iba bezvýznamným husliarom. Ešte menej vieme o Róbertovi Jánovi, ktorý bol možno len husliarom opravárom.

Zaujímavú úlohu v husliarstve hrala malá Sobôtka pri Rimavskej Sobote, pôsobili v nej traja husliari (budapeštianski husliari Ján Grundler a Štefan Nagy sa tu narodili, no nie je doteraz známe, či v Sobôtke aj pôsobili). Z nich najvýznamnejším umelcom bol **Tomáš Zach**. Jeho životné osudy sú dosť podobné osudom Nemessányiho - mal nestálu povahu a často menil pôsobiská, navyše aj povolania. Pochádzal z Čiech. Najprv sa vyučil za mlynára a pracoval ako mlynársky pomocník. Až potom sa išiel učiť za husliara do Prahy k J. B. Dvořákovi a A. Sittovi. Z Prahy sa presťahoval do Budapešti a pracoval dva roky (1855-1856) ako husliarsky pomocník u J. B. Schweitzera. Bol veľmi snaživý a usilovný, vypracoval sa na prvotriedneho

husliara. Prevzal majstrovu dielňu, no po niekoľkých rokoch predal obchod J. Schundovi a opustil husliarske povolanie. Otvoril si kaviareň, ale v tomto podnikaní nebol úspešný a vrátil sa k husliarstvu. Znova začínal v Sobôtke, odtiaľ sa presťahoval do Pécsu, z Pécsu do Bukurešti. Tu vstúpil ako dvorný husliar do služieb kniežaťa Sturdzu a zhotovoval pre svojho zamestnávateľa husle netradičných tvarov a najrôznejších veľkostí. Napokon sa trvalo usadil vo Viedni, kde strávil posledných dvadsať rokov života (1872-1892). Roku 1873 vystavil na viedenskej Svetovej výstave sláčikové kvarteto, ktoré vyhralo prvú cenu. Vo Viedni sa stal T. Zach jedným z najváženejších majstrov. Svoje nástroje zhotovoval najradšej podľa Guarneriho modelu, no vynikajúco pracoval aj podľa Stradivariho.

Husliarske umenie na Slovensku v 19. storočí charakterizovali podobné prúdy a tendencie ako progresívne husliarstvo takmer celej Európy. Pri používaných modeloch to znamenalo odklon od J. Stainera a väčšinou aj od N. Amatiho a definitívny prechod k A. Stradivarimu a J. Guarnerimu del Gesù. Mladé maďarské husliarstvo si navyše obľúbilo starodávny brescijský model G. P. Magginiho (neskoršie rôzne upravovaný) s archaickými rezonančnými otvormi, veľkými, často viaczávitovými slimákmi, niekedy nahradzovaný levími a ľudskými hlavami, dvojitémi, aj ornamentálne zdobenými ozdobnými pásikmi a imitáciou starých lakových náterov. Tieto nástroje sa vyznačovali síce temnejšími, ale silnými tónovými vlastnosťami. Zhotovovali sa aj na Slovensku. Veľká pozornosť sa venovala voľbe rezonančného materiálu, ale aj experimentovaniu s najkrajšími a najpriehľadnejšími lakovými nátermi. Najlepší majstri používali olejové a poloolejové (kombinované) laky v rôznych farebných zloženiach i odtieňoch. Svoje receptúry si prísne strážili. Kým prví maďarskí husliari sa ešte na začiatku storočia vyučili alebo pracovali istý čas ako pomocníci v Bratislave (najmä u Leebovcov), neskorší najslávnejší budapeštianski majstri strávili svoje učňovské a pomocnícke roky už vo Viedni, prípadne v Prahe a až neskoršie v Budapešti. V 19. storočí vzniká v husliarskom umení zjavná oscilácia medzi Viedňou a Budapešťou (J. B. Schweitzer, P. Teufelsdorfer, T. Zach i ďalší). Aj husliari pôsobiaci v tomto storočí na Slovensku boli už väčšinou spolužiakmi, pomocníkmi, alebo žiakmi popredných budapeštianskych a viedenských majstrov.

Mnohí z vtedajších uhorských (aj na Slovensku pôsobiacich) husliarov navrhli

a skonštruovali nové druhy trecích i brnkacích chordofónov a niektoré z nich sa na krátky čas stali obľúbenými hudobnými nástrojmi. Modely tradičných nástrojov sa upravovali a menili najrôznejšími spôsobmi. Ich korpusy a hlavice sa s veľkou fantáziou výtvarne zdobili v komerčnom úsilí o čo najefektívnejší výzor nástroja. Kvôli zlepšeniu zvukových vlastností sa robili rôzne úpravy aj vo vnútri korpusov, konštruovali sa zosilovače zvuku, nové druhy strunníkov atď. Mimobratiskavské husliarstvo v 19. Storočí, napriek väčšiemu počtu husliarov, malo čoraz provinciálnejší charakter.

Hoci na našom území krátkodobo pôsobili aj niektorí zo slávnych rakúsko-uhorských majstrov (S. F. Nemessányi, J. J. Stauffer a T. Zach), okrem Stauffera ich tunajšia husliarska činnosť je málo známa. Žiaľ, to isté platí aj o nástrojoch štvorčlennej košickej husliarskej rodiny Schefferná

a okrem trnavských nástrojov J. P. Worleho nepoznáme ani nástroje ostatných husliarov pôsobiacich v tomto storočí na slovenskom území.

2 NAJZNÁMEJŠÍ HUSLIARI 20. STOROČIA

2.1 Osvald J. Willmann (13.4.1911 – 4.4.1969)

Osvald Juraj Willmann (narodený 13. apríla 1911) bol husliarom a obchodníkom s hudobnými nástrojmi. Nezvolil si husliarstvo z lásky, ale z nenávisti. Z nenávisti voči otcovmu despotizmu, krčmárskemu a čašníckemu povolaniu, ktorého strasti pocítil sám na vlastnej koži už v detstve. Po skončení meštianky by si bol vybral čokoľvek, len aby sa vyhol otcovým zámerom. K husliarstvu sa dostal viac-menej náhodne i keď mal k nemu (bez toho, že by si to bol ešte uvedomil) mnohé

vynikajúce predpoklady - výbornú rezbársku zručnosť, až matematickú precíznosť, náročné estetické kritériá, trpezlivosť, pedantnosť i ambicióznosť. Na druhej strane mal vysoké životné nároky, vrodené sklony k bohémstvu, obchodovaniu, náladovosť a rokmi sa zhoršujúcu chybu zraku.

Najprv sa učil u F. Březinu v Přerove. František Březina bol celkom bezvýznamným vidieckym husliarom, ktorý sa živil iba podradnými opravami hudobných nástrojov. Mladý učeň sa u neho sotva mohol niečo užitočné naučiť. Po jeho tragickej smrti sa ho ujal Antonín Galla. V roku 1927 odišiel so svojím majstrom do Košíc a v roku 1929 získal husliarsky výučný list. Do roku 1936 pracoval u A. Gallu ako husliarsky pomocník. Keď pätnásťročný Osvald nastúpil ,bol tichým, vnímavým, poslušným, skromným, až zakríknutým mládenčekom. Nečudo, že si ho celá rodina obľúbila, veď bol navyše sympatický a dobrého vzhľadu. Mal jemné spôsoby a príjemné vystupovanie, skrátka všetko, čo sa nazýva dobrou výchovou. Bol veľmi snaživý a postupne si osvojoval rôzne „fortiele“ i tajomstvá husliarskeho povolania. Potom sa osamostatnil. Po polročnom neúspešnom samostatnom pôsobení sa vrátil k majstrovi, ktorý ho ako najlepšieho a najmilšieho žiaka poveril vedením svojej novootvorenej bratislavskej husliarskej filiálky. Prišiel sem s tými najlepšimi predsavzatiami a v prvých rokoch ich aj veľmi dôsledne realizoval. Mal však smolu. Dostal sa do takej spoločnosti, ktorá ho stále viac odvádzala od vlastného husliarskeho programu; rovnými nohami zapadol do

virvaru veľkomestského „sladkého“ života. Ten ho poznačil na celý ďalší život a napokon bol aj hlavnou príčinou jeho predčasnej smrti. V roku 1939 sa osamostatnil. Až do smrti pôsobil v Bratislave a stal sa najvýznamnejším husliarom na Slovensku v 20. storočí.

Všetci budúci majstri boli najprv vynikajúcimi epigónmi svojich učiteľov. Už do Přerova si priviezol Willmann Gallove mosadzné šablóny pre jednotlivé modely, z ktorých vylúčil Stainerov a Amatiho model. Modely starých brescijských majstrov Gaspara da Salo a Giovanni Paola Magginiho používal len spočiatku, v štádiu vlastného zdokonaľovania sa, neskoršie už len výnimočne, na zvláštne želanie zákazníkov. Plne sa venoval štúdiu Stradivariho a Guarneriho del Gesu.

V rokoch 1932-1969 zhotovil v Košiciach, Přerove a v Bratislave 214 majstrovských sláčikových nástrojov (180 huslí, 21 viol a 13 violončiel). Podľa Stradivariho modelu spravil 85 nástrojov, podľa Guarneriho 120, štyri podľa Gaspara da Sala, dva podľa Magginiho, jeden podľa Rogeriho modelu. Jeho nástroje vynikajú už na prvý pohľad. Vyberal len prvotriedne rezonančné drevo.

Na spodné dosky používal okrem javora aj kanadskú brezu, väčšinu z nich spracoval v celku. Na vrchné dosky vyberal drevo s hustými letokruhmi, neskoršie s redšími. Vypracovaniu dosák vždy venoval najväčšiu starostlivosť, ich okraje rôzne prehlboval, zaoblboval, alebo zaostroval. Elegantné obrysové línie korpusov sú jedným z charakteristických znakov Willmannovej husliarskej tvorby. Podobne tvoril čisté a precízne ozdobné pásiky, prevažne z ebenového dreva. Bol majstrom vo vyrezávaní ozvučných otvorov, navrhol si aj vlastné gotické, no použil ich len štyri razy.

Vrodená očná chyba (silná krátkozrakosť) mu nedovoľovala rovnako úspešne vykonávať všetky druhy husliarskych prác. Ako bol majstrom detailu a miniatúry, tak bol bezradný pri zhotovovaní väčších nástrojov (viol a violončiel) i pri hrubom vyrezávaní slimákov. Tieto úkony preberali za neho externí spolupracovníci F. J. Zucher, V. Kohout, A. Galla a iní. Willmann po nich viaceré nástroje iba dokončieval. Používal olejové, poloolejové a liehové laky mnohých farieb a odtieňov. Volil ich tak, aby čo najlepšie vynikla štruktúra dreva. Zvlášť obľuboval červenú francúzsku imitáciu. S olejovými lakmi nemal najlepšie akustické skúsenosti, preto posledných pätnásť rokov

používal liehové. Jeho nástroje nalakované liehovými lakmi znejú lepšie ako s olejovými.

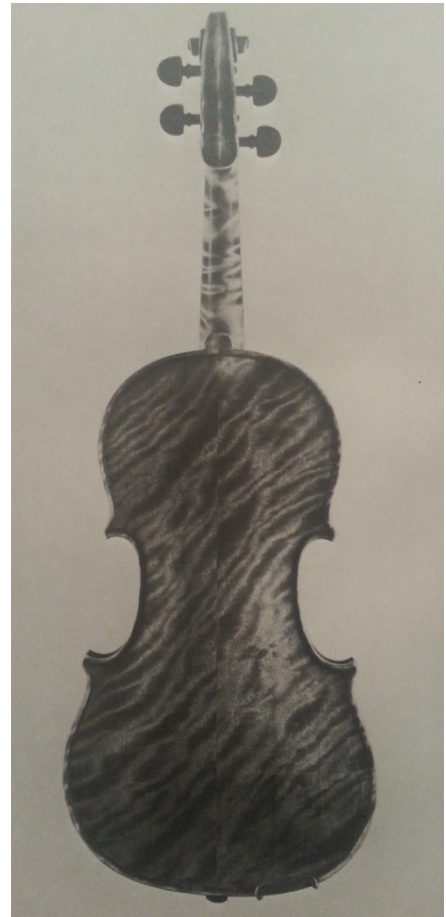
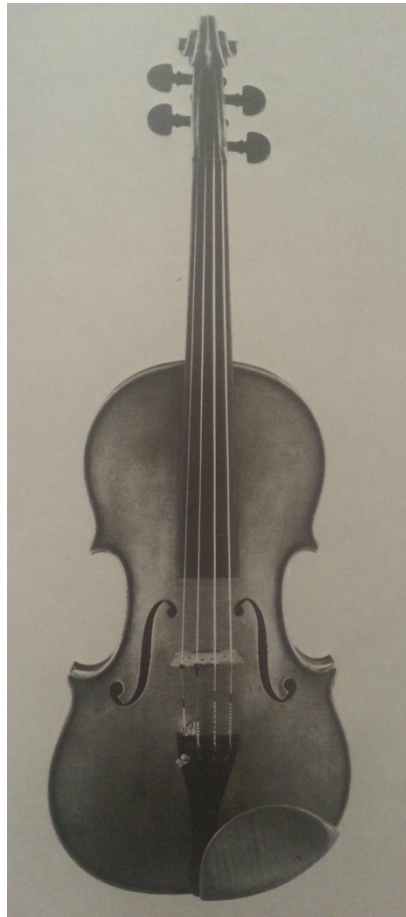
Do svojich nástrojov lepil tri druhy tlačných nálepiek s označením miesta, roku vzniku a čísla opusu a vypaľoval štyri druhy vypaľovacích pečiatok.

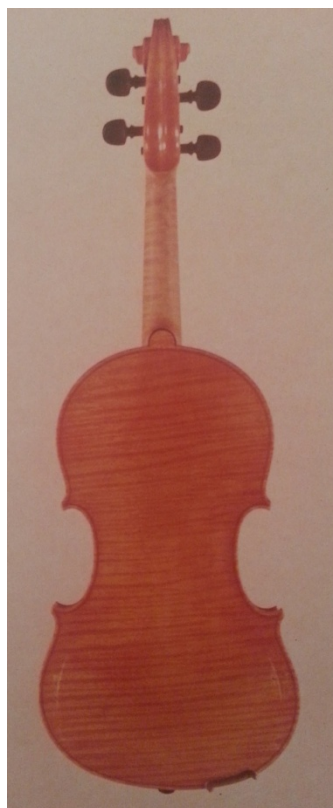
Vigneta

Husle op. 2 z roku 1938

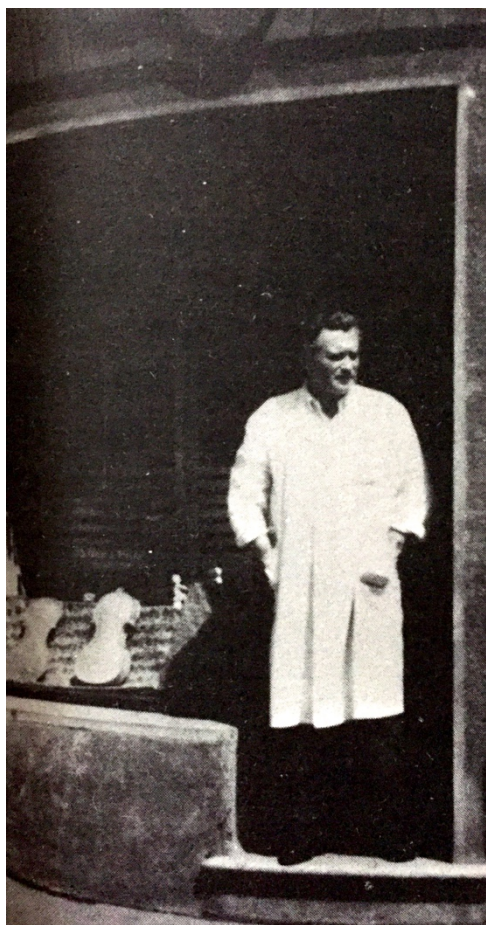
Husle op. 81 z roku 1954

Husle op. 208 z roku 1967

Willmannova kobyłka s vypálenou pečiatkou

Pred husliarskou dielňou

Po získaní výučného listu

2.2 Antonín Galla (1897 Lelekovice – 1972 Brno)

Antonín Galla bol významným košickým husliarom a obchodníkom s hudobnými nástrojmi. Vyučil sa u Jozefa Lídla v Brne (1912-1914). Krátko pracoval v Prahe u Antonína Chudlárskeho a po prvej svetovej vojne ako husliarsky pomocník vo firme Lídl v Brne. Roku 1926 sa osamostatnil a otvoril si s výrobcom a opravárom dychových hudobných nástrojov Josefom Justom obchod v Přerove.

V septembri 1927 sa presťahoval spolu so svojim najnadanejším učňom Osvaldom Jurajom Willmannom do Košíc. Ich usilovná a mnohostranná umelecká činnosť zakrátko priniesla bohaté ovocie a obsiahli ňou značnú časť územia Slovenska. Tu pôsobil do novembra 1938 ako najvýznamnejší husliar a obchodník s hudobnými nástrojmi na Slovensku v období predmníchovskej republiky. Antonín Galla zhotovil v Košiciach vyše 500 huslí, viol, violončiel a jeden majstrovský kontrabas.

Opravil a predal tisíce najrôznejších hudobných nástrojov a desiatky klavírov značky Petrof. Vyučil za husliarov Osvalda Juraja Willmanna, Jozefa Floriána a Jana Sobola. V roku 1936 si otvoril v Bratislave svoj filiálny obchod a husliarsku dielňu. Ich vedením poveril svojho najmilšieho žiaka Osvalda Juraja Willmanna. Vyše jedenásť rokov zásoboval hudobnými nástrojmi takmer celé východné a stredné Slovensko. Na Slovensku chcel trvalo zostať (po odchode z Košíc pôsobil v Žiline), no ako Čech nedostal pracovné povolenie a koncom roku 1938 bol nútený vrátiť sa do Brna. Tu pokračoval v predchádzajúcej činnosti až do smrti ako renomovaný husliar, úspešný aj v zahraničí. Antonín Galla zhotovil počas svojho života, za 61 rokov husliarskej činnosti, pozoruhodný počet nástrojov: 1375 huslí, 90 violončiel a 40 kontrabasov podľa Stradivariho, Guarneriho, Amatiho a Stainerovho modelu (z toho vlastnoručne väčšiu polovicu).

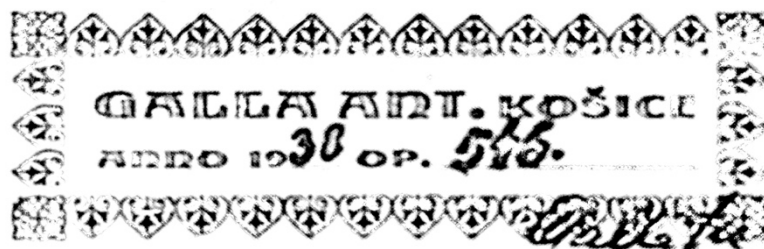
Na vlastné nástroje používal prevažne mäkký olejový lak zlatožltej, svetlo až tmavo-pomarančovej a červenej farby. Okrem tlačенých nálepiek s označením miesta a roku vzniku ich značil aj podpisom s vypaľovacou pečiatkou. Na Slovensku používal zlato až pomarančovo-červený olejový lak, na lacnejšie nástroje zasa hnedožltý a zelenožltý lak. V Košiciach lepil do svojich nástrojov dva druhy ozdobne orámovaných tlačенých nálepiek

s označením miesta a roku vzniku, na ktoré sa väčšinou aj podpisoval. Nad nálepku vypaľoval pečiатku poloelipsovitého tvaru s textom: GALLA KOŠICE.

Husle opus 577 z roku 1938 sú majetkom Slovenského národného múzea v Bratislave.

Husle op.471 1936 Košice

Majstrovská nálepka A. Gallu (Košice, 1927-1938)

Firemná nálepka A. Gallu (Košice, 1927-1938)

A. Galla so svojimi učňami v košickej dielni (1928) – Willmann prvý sprava

2.3 Jozef KUN (1930 Košice – 1996 Ottawa)

Nedá mi, aby som vo svojej práci nespomenul významnú osobnosť, rodáka z Košíc Jozefa Kuna. Jozef Kun dlhé roky učil na košickom konzervatóriu ako profesor do roku 1968. V tom roku emigroval do Kanady, avšak jeho začiatky neboli veľmi ľahké. Po príchode do Kanady sa dal na dráhu výrobcu huslí. V krátkom čase sa zaradil medzi najlepších na svete, najmä vo výrobe sláčikov. V posledných rokoch života bol doslova svetovou jednotkou. Chodili k nemu na stáž výrobcovia huslí a sláčikov z celého sveta. Pritom bez menších tajomstiev im ukázal celý výrobný postup.

Jozefa Kuna v Kanade preslávili najmä jeho sláčiky, či už na husle, violy alebo na violončelá. Bol medzinárodne uznávaný aj preto, že delikátne opravoval a reštauroval Guarneriho, Stradivariho nástroje alebo iné veľmi hodnotné nástroje. Jeho sláčiky vyhrali početné ocenenia v medzinárodných súťažiach sláčikov. Zúčastnil sa mnohých medzinárodných súťaží, kde získal množstvo medailí, laureátskych titulov a diplomov (v roku 1978 v Salt Lake City získal zlatú medailu, neskôr tiež v roku 1982, kedy na tej istej súťaži získal viacero zlatých medailí vo viacerých kategóriách). Neskôr sám bol porotcom, členom komisií na súťažiach, ktoré hodnotili iné nástroje, sláčiky, či inú prácu, respektíve „výtvory“ majstrov zaoberajúcich sa týmto remeslom a prácou vytvárania nových nástrojov. Bol členom mnohých medzinárodných spoločností výrobcov huslí a sláčikov na viacerých kontinentoch sveta.

Jozefa Kuna možno zaradiť medzi desiatku najlepších výrobcov husľových sláčikov na svete. Bol aj vášnivým milovníkom obrazov. Ottawský dom bol ako malá galéria. Bola v nej veľká väčšina významných diel autorov z Košíc - mesta, v ktorom sa narodil. Jeho dielňa zase bola malým múzeom sláčikov.

Napísal aj knihu *The Art of Bow Making - Umenie tvorby sláčikov*, ktorá bola v roku 1994 vydaná v Kanade a zaznamenala veľký ohlas medzi husliarskymi majstrami (stojí 275 kanadských dolárov).

8.4.1996 skončil na mozgovú príhodu Košičan žijúci v Ottawe Jozef Kun ako 65-ročný.

Dnes je Kun známy ako značka ramenných opierok, podušiek na husle, violu takzvané „pavúky“. Prvý pavúk bol vytvorený a patentovaný práve

Jozefom Kunom. V roku 1975 Marina Kunová pokračovala vo výrobe týchto štandardných ramenných opierok. V dnešnej dobe sú pavúky značky Kun preferované mnohými svetovými hráčmi.

Jozef Kun pri práci

Slávne ramenné opierky Kun (ja osobne vlastním a používam opierku Kun)

Violový sláčik

Publikácia: The Art of Bow Making Joseph Kun and Joseph Reg

Vigneta Kun Joseph Ottawa

3 SÚČASNÍ HUSLIARI NA SLOVENSKU

3.1 Juraj Vančík (1962)

Narodil sa v Bratislave v roku 1962. Po ukončení vysokoškolských štúdií pracoval ako projektant. Počas tejto doby pôsobil aj ako amatérsky výrobca huslí a reštaurátor. Jeho profesijné povolanie v tejto oblasti začalo v roku 1994. V rokoch 2000-2005 pôsobil ako výrobca huslí v Slovenskom rozhlase v Bratislave. V roku 2005 založil umelecké štúdio v priestoroch Iuventy v Bratislave.

Aktuálne sa venuje výrobe nových majstrovských huslí, viol a violončiel a reštaurovaniu. Mnoho profesionálnych hudobníkov na Slovensku aj v zahraničí hrá na jeho nástrojoch. V roku 2006 mu bola udelená cena za najlepšieho slovenského výrobcu huslí na medzinárodnej súťaži v Dolnom Kubíne, kde bol predsedom poroty Simeon Morassi (slávny taliansky husliar pôsobiaci v Cremona).

Dlhé roky pôsobil v Bratislave, dnes žije a pracuje v Topolčiankach.

VIOLIN ATELIER

Juraj Vančík Dipl. Ing.

Violin Maker and Repairs
Certified Appraiser

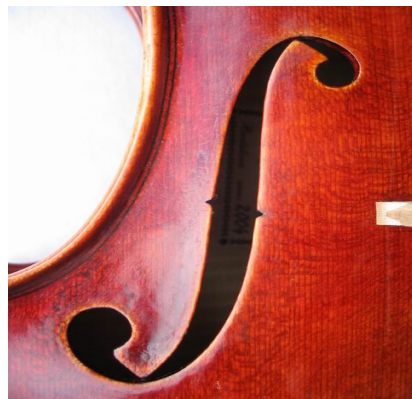
Detail hlavy

Kobylka J. Vančík

Vnútrajšok huslí + vigneta a vypálená značka

Detail „f“ otvoru

Barokové husle

Moderné violončelo

Moderná viola

Moderné husle

Predná doska

Zadná doska

Detail hlavy

3.2 Adrian Elschek (1964 Bratislava)

V súčasnosti pôsobí a pracuje so svojou manželkou, tiež husliarkou, v Salzburgu v Rakúsku. Po ukončení strednej priemyselnej školy výroby hudobných nástrojov v Krasliciach (1985), začal študovať na vysokej škole lesníckej a drevárskej vo Zvolene. V roku 1989 ukončil diplomovou prácou z odboru akustika štúdium na drevárskej fakulte. V rokoch 1989-1993 študoval na Medzinárodnej husliarskej škole v Cremona v Taliansku. Medzitým absolvoval, v rokoch 1991-1993, 2 ročný reštaurátorský kurz organizovaný „Reggione Lombardia.“ Výrobe a reštaurovaniu sláčikov sa venoval v rokoch 1993-1995 počas 2-ročného kurzu v Cremona. Všetky uvedené špecializácie uzatvoril talianskymi záverečnými diplomami. Tri roky pôsobil ako majster husliar na VŠMU v Bratislave, kde patrili k jeho zákazníkom najmä hráči SND, členovia súboru Musica Aeterna a študenti VŠMU. V tom istom čase prednášal na Technickej Univerzite vo Zvolene stavbu hudobných nástrojov a na VŠMU ošetrovanie a údržbu sláčikových nástrojov pre študentov sláčikových tried. Husliarstvu a reštaurovaniu nástrojov sa vyučil u majstra Vincenza Voltiniho, Stefana Coriu i mnohých ďalších. Do oblasti sláčikárstva ho zasvätili majstri Giovanni Luechi a Germano Santi. Ovláda hru na husliach. Sám som osobne majstra navštívil a bol som prekvapený, keď mi konkrétne na viole niečo zahral aj keď to nebolo nič virtuózne.

Prvé husle zhotovil v roku 1990. Doposiaľ vyrobil mnoho nástrojov (husle, violy, violončelá). Nástroje stavia podľa rôznych modelov, inšpirovaný klasickými cremonskými modelmi Guarneriho, Amatiho, Stradivariho a Bergonzioho. Používa rôzne druhy lakov, vyberá farbu podľa toho, či robí nástroje nové alebo kópie. Toho času, ako som sám mohol byť svedkom, má neskutočne veľa práce čo spôsobuje, že nemôže, respektíve nestíha stavať svoje vlastné nástroje, ale sa musí venovať hlavne reštaurovaniu, opravám a akustickému nastavovaniu nástrojov a veľa „papierovačkám“(certifikáty).

Od roku 1998 pracuje vo vlastnom husliarskom ateliéri so svojou manželkou Gesine Mücke-Elschek v Salzburgu. Jeho manželka je od roku 2001 poverená výučbou na Universität Salzburg - Mozarteum, kde prednáša predmet Teória a prax stavby sláčikových nástrojov. Manželia sa usadili v roku 1998 v Salzburgu, aby si vo vlastnom ateliéri vykonávali všetky husliarske práce.

Dôležitou časťou ich aktivity je reštaurovanie nástrojov a starostlivosť o zverené majstrovské nástroje. Ich dielňu pravidelne navštevujú mozartove nástroje z Mozartovho múzea v Salzburgu (husle, viola). Osobitú pozornosť venujú zvukovému nastaveniu nástrojov a regulácii sláčikov.

V tejto práci majú dlhoročné skúsenosti. Okrem ošetrovania a reštaurovania historických nástrojov sa venujú stavbe nových majstrovských nástrojov, ako aj hodnoteniu a atestácii starých majstrovských nástrojov.

Maestro Elschek s manželkou Gesine Mücke-Elschek v Salzburgu. Mozartove nástroje - pravidelne sa o nich starajú v ateliéri.

Mozartova viola

Mozartove detské husle

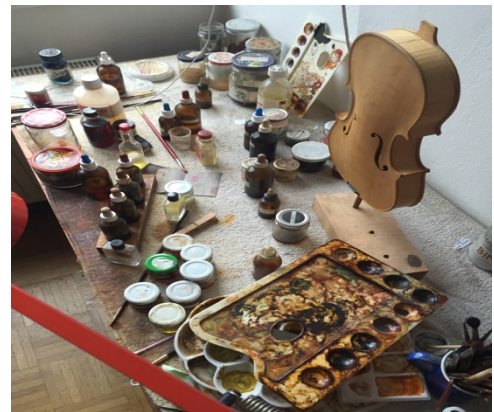

Mozartove koncertné husle

Ateliér manželov Elschekových

Nástroje v dielni

3.3 Bohdan Warchal

Syn slávneho Bohdana Warchala huslistu, dirigenta, zakladateľa Slovenského komorného orchestra, ktorý interpretoval hudbu všetkých slohových období s ťažiskom interpretácie barokovej hudby. Verejnosť poznala Slovenský komorný orchester pod

menom „Warchalovci“.

Bohdan Warchal mladší, vyštudoval Akadémiu múzických umení v Prahe. Od roku 1989 bol členom a neskôr aj koncertným majstrom Slovenského komorného orchestra. Pedagogicky pôsobil na Konzervatóriu a Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Je autorom knihy „Natural Way of Playing the violin“.

Ako huslista vždy hľadal ideálny nástroj, sláčik ale taktiež struny pre svoje muzicírovanie. Bol zaujatý, uchvátený so zvuku a výroby huslí. Počas krátkej doby sa mu podarilo vytvoriť skupinu odborníkov zo Slovenska i zo zahraničia a začať výskum v oblasti výrobe strún. V roku 2003 založil spoločnosť Warchal, ktorej cieľom je vytvárať struny tej najvyššej kvality. V súčasnosti už nehrá na husliach, ale naplno sa venuje výskumu vo zvukovom laboratóriu spoločnosti.

V budúcnosti plánuje ručnú výrobu husľových strún iba z netradičných materiálov podľa predstavy a požiadaviek jednotlivých muzikantov a ich nástrojov.

Struny

Amber

Pri vyvíjaní novej sady husľových strún Amber sa snažil ich výrobca, huslista Bohdan Warchal, využiť svoje znalosti a skúsenosti sólového hráča. Jeho cieľom bolo vyvinúť sadu najvyššej kvality, na takej úrovni, ktorú

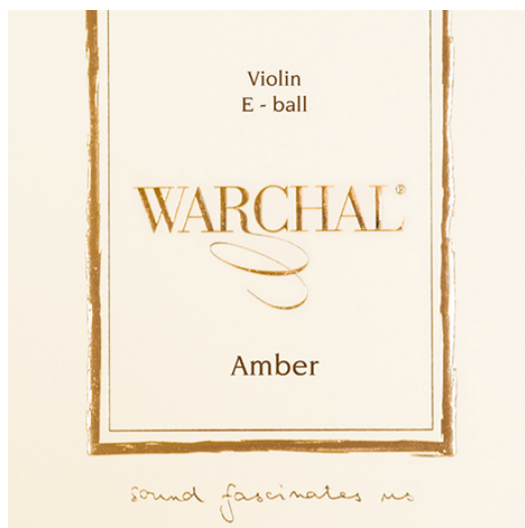
poskytujú črevové struny, ale zároveň sa snažil eliminovať ich tónovú nestabilitu.

Pri ich výrobe bol použitý nový materiál jadra W-core. V priebehu vývoja husľovej sady sa testovalo 14 rôznych stupňov tónového odtieňa. Na základe týchto skúšok autor vybral 2 sady, ktoré nazval Amber a Amber Extra Warm. Veľká pozornosť bola venovaná strune E, ktorá vyniká absolútne jedinečným a novým designom. Ako bonus je treba spomenúť krásny, čisto biely hodvábny poťah strún, ktorý urobí z nástroja klenot.

V uplynulých 100 rokoch nedošlo k významnej zmene E struny. Struny sa dlhé roky vyrábajú z oceľových drôtov, sú pozlátené či ovinuté inými kovmi, avšak žiadny z týchto faktorov nerieši hlavný problém struny E, tou je nízka elasticita, ktorá často vedie i k pískaniu. To je hlavný dôvod, prečo je struna E odlišná od iných syntetických alebo črevových strún. Warchalovi sa podarilo nájsť unikátne riešenie tohto problému. Podarilo sa mu významne zvýšiť elasticitu struny. Struna Amber E tak umožňuje rezonanciu, ale súčasne poskytuje hodvábny zvuk. Touto súhrou ponúka ako vlastnosti syntetických, tak črevových strun. Vyvinutá struna E umožňuje obzvlášť v dynamike veľmi rozdielny zvuk, ale zároveň teplo znejúci tón.

Hlavné znaky struny E:

- väčší dynamický rozsah, žiadne rušivé tóny, všetka energia je transformovaná do zvuku najvyššej kvality,
- teplejší zvuk, ktorý má charakter syntetických, ale i črevových strún A, D, G,
- nie je počuteľná „plechová“ ozvena, aj keď je struna vyrobená z ocele,
- menej napätia a ľahšie ladenie – vďaka svojej pružnosti môže byť struna Amber E ladená doladovačom alebo kolíkom,
- struna je mäkkšia na dotyk prstov a umožňuje tak presnejšiu intonáciu.

Brilliant

Sú to moderné struny so syntetickým jadrom. Sú určené hráčom, ktorí sa snažia o maximálne vystupujúci brilantový zvuk. Struny tiež ponúkajú rýchlu stabilitu ladenia. V sade sú na výber dve struny D, a to D-hydronalium s „útočnejšou“ odozvou a D-strieborná pre teplejší a mäkkší zvuk.

Briliant Vintage

Jedná sa o špeciálne vyvinuté struny pre staršie nástroje, ktoré umožňujú skvelú odozvu vo všetkých rozsahoch dynamiky. Struny majú brilantový, teplý a konkrétny zvuk i napriek ich nižšiemu napätiu. Nie sú však určené pre barokové nástroje.

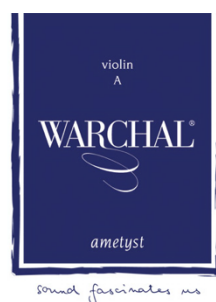

Karneol

Tvorí ju syntetická sada, ktorá ponúka zamatový zvuk.

Ametyst

Táto syntetická sada ponúka čistý zvuk, ktorý je jasnejší než struny Karneol. Ponúka zvuk všetkých úrovní. Sú k dispozícii i v malých veľkostiach 1/8 a 3/4.

Nefrit

Je to sada syntetická a kovová, (struna E a A kov) vyvinutá pre nástroje, ktoré vyžadujú väčší tlak sláčika. Sú vhodné tiež pre elektrické nástroje.

Avantgarde iba A struna

Kovová struna A Avantgarde bola vyvinutá z úspechov jej sestier E Amber a A Russian style. Jedná sa o novú unikátnu kombináciu kovu, ktorý poskytuje hráčom skvelú kvalitu zvuku a zároveň veľmi rýchlu odozvu pri hraní. Struna A Avantgarde je ľahko zvlnená po celej svojej dĺžke, čo umožňuje odstránenie nežiadúcich zvukov pri hraní. Struna je veľmi obľúbená a žiadaná u profesionálov ale i študentov.

Russian style iba A struna

Špeciálna kovová struna, ktorá poskytne hráčovi veľmi príjemné hladké a mäkké prechody medzi vysokými a nižšími tónmi. Struna je charakteristická svojou vynikajúcou odozvou a veľmi dlhou životnosťou.

3.4 Jozef Holobradý (1965)

Pôvodná profesia Jozefa Holobradého je kovovýroba a výroba kovoobrábacích nástrojov. „Svokor ma raz požiadal, aby som mu opravil jeho husle a mne sa zapáčila práca s drevom. Následne som sa začal rozhliadať a učiť, zháňať materiál, náradie a v roku 1993 som začal vyrábať svoj prvý nástroj“. Neskôr pokračoval vo výrobe gitár, violončiel aj kontrabasov. Každý mesiac opravuje vyše 15 sláčikov.

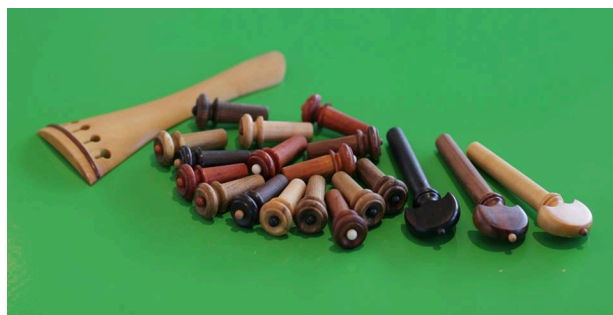
Materiál si najčastejšie kupuje čerstvý a sám si ho suší. Samozrejme javor, na vrchnú dosku vždy smrek, na hmatník eben alebo palisander, na výstuže topol, lipu. Okrem tela huslí vyrába klúče, podbradníky a strunníky. Venuje sa aj oprave hudobných nástrojov. Pri opravách vždy fotografuje a dokumentuje stav nástroja zvonku i zvnútra (pred opravou a po opravu). Majiteľ opravovaného nástroja obdrží CD s dokumentáciou kompletného stavu nástroja a vykonanej opravy.

Doteraz vyrobil vlastných huslí 25 kúskov. Z nich dvoje sú v Japonsku, jedny v Rakúsku a ostatné na Slovensku. Momentálne má pripravené dvoje huslí na predaj. V zásobe ma materiál starý od 5 do 30 rokov na cca 65 nástrojov.

Aktuálne pôsobí v Partizánskom.

Práca v dielni

3.5 Ľuboslav Klesa (1967)

Narodil sa 4. februára 1967 v Košiciach. O husliarstvo sa začal zaujímať v sedemnástich rokoch. Pôvodne sa chcel stať lesníkom, ale kvôli vrodenej deformácii nôh mu posudková komisia doporučila učiť sa pre podnik Chirana, ktorý sa zaoberal opravami lekárskeho prístrojov. Klesa je vyučeným mechanikom – elektronikom, ale nikdy v tomto obore nepracoval. Po nastúpení do Chirany sa zároveň prihlásil na štúdium popri zamestnaní v husliarskom učilišti v Luboch u Chebu (1986), ktoré navštevoval cez dovolenky. V roku 1988 získal výučný list. V podstate Klesa o sebe tvrdí, že je samoukom. Po získaní výučného listu Klesa pol roka pracoval pre Slovenský hudobný fond. Od roku 1990 má otvorenú živnosť. Zaoberá sa stavbou huslí, viol a violončiel.

V rokoch 1989 a 1990 pracoval na Konzervatóriu v Košiciach ako opravár sláčikových hudobných nástrojov pod patronátom Slovenského hudobného fondu. Opravuje všetky sláčikové nástroje, ale sláčiky samostatne nie. Každý rok v zime chodíeva hľadať javorové a smrekové drevo po skládkach a lesoch, pretože s materiálom je to na Slovensku stále ťažšie.

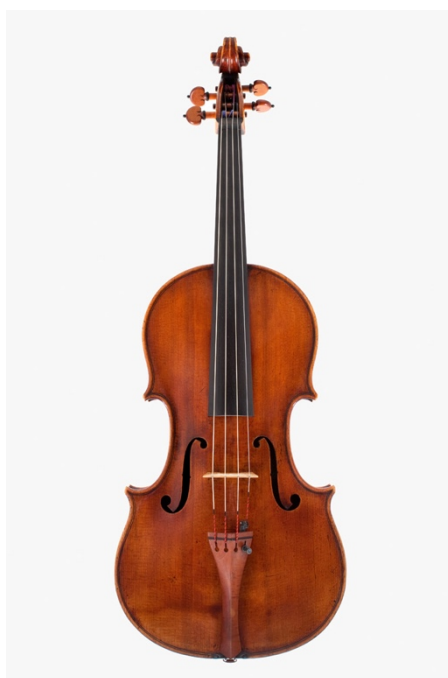
Pri práci používa model Stradivariho, konkrétne u viol model Stradivariho Archinto z roku 1696. Na svoje sláčikové nástroje používa liehový lak najmä mastix, propolis, levandulový olej, šelak, ktorý si pripravuje sám. Tiež kupuje hotové olejové laky z Nemecka. V súčasnosti opravuje a zhotovuje sláčikové nástroje v Kostolánoch nad Hornádom. K jeho tvorbe patrí napr. aj viola d'amore. Mnohí študenti z konzervatória hrajú na jeho nástrojoch napr. S. Jasiková - viola, P. Zweibel – viola a ďalší...

Viola v procese výroby

Vnútrajšok violončela

Viola A. Stradivari „Archinto“ 1696 (aktuálny vlastník: Royal Academy of music London)

Viola

3.6 Peter Molnár (1977)

O remeslo husliara sa začal zaujímať už v detskom veku. Jeho starý otec bol taktiež husliarom. Spomínam si že ešte keď som bol menší sám som navštívil s mojím otcom jeho starého otca. Potrebovali sme opraviť husle.

Od svojich 15 rokov P. Molnár spolupracoval so svojím starým otcom. „Za základy znalostí o husliarstve môžem ďakovať jemu. Moje prvé husle som vyrobil v roku 1996 pod jeho dozorom“ - hovorí Molnár.

V roku 1997 začal štúdium na Strednej priemyselnej škole drevárskej vo Zvolene v odbore výroba a oprava sláčikových hudobných nástrojov. Štúdium ukončil v roku 1999. „Žiaľ, môj starý otec nemohol vidieť, že v jeho dielni a s jeho náradím som začal robiť. Náradie som postupne vymieňal za novšie a dodnes sa snažím obnovovať zariadenie v dielni a zdokonaľovať svoju zručnosť.“

Na začiatku svojej kariéry sa Peter Molnár zaoberal najmä opravami a až postupne začal stavať svoje vlastné majstrovské nástroje. Sám vlastným jeden nástroj, konkrétne violu, na ktorej hrá teraz spolužiak violista Peter Čižmár.

V dnešnej dobe sa zameriava hlavne na výrobu majstrovských nástrojov na objednávku a rôzne opravy. Býva vo Filákovke, kde má aj svoj vlastný ateliér, v ktorom pracuje.

Molnár
violin maker

Husle op.28

Študentské nástroje (polotovary)

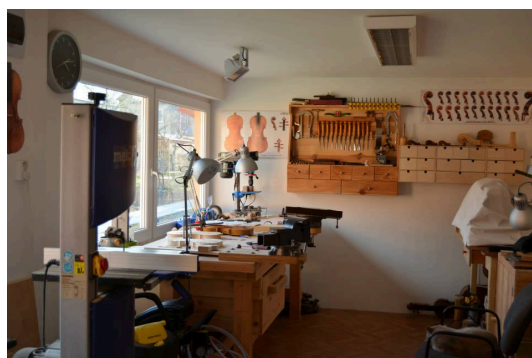
Čerstvé lakovanie

Vnútrajšok huslí s vignetou

Ateliér (dielňa) vo Filákovce

3.7 Branislav Kováčik (1981)

Umelecký odbor je rozšírený po celom svete, samotná výroba hudobných nástrojov však príliš populárna nie je. Vyžaduje si totiž dávku trpezlivosti a najmä presnosti. Výrobcov sláčikových hudobných nástrojov máme na Slovensku ako šafránu. Určite jedným zo špičkových slovenských husliarov, ktorého som osobne pár krát navštívil je Martinčan Branislav Kovačík. Pracoval v rodičovskej chalupe v malebnej Polerieke. Dnes býva a pracuje v Martine. Vyrába husle podobné nástrojom z dielne slávneho cremonského majstra z 18. storočia Giuseppe Antonia Guarneriho, na ktoré hral najslávnejší husľový virtuóz Niccolò Paganini. Konkrétne Il Cannone alebo ex-Paganini.

G. Guarneri del Gesu, Cremona 1743 Copy Guarneri del Gesu Opus 80

„Vytvoriť krásne husle z kusa dreva, na to treba nielen odborné zručnosti, ale aj húževnatosť, silnú vôľu, talent a v neposlednom rade, ako hovoria husliari, treba husliam vdýchnuť dušu, aby vydávali ušľachtilý a nosný tón,“ opísal proces tvorby huslí Branislav Kováčik, ktorý vyštudoval odbor výroba hudobných sláčikových nástrojov vo Zvolene (1996-2000). Po škole svoj talent rozvíjal na zahraničných stážach. Napríklad u Taliana Arutra Virgolettiho, Antona Mallera Mittenwald. Akustické poradenstvo absolvoval so slávnym Přemyslom Špidlenom Praha a Johanom Rombachom Viedeň.

Branislav Kováčik patrí medzi uznávaných odborníkov. Slovensko reprezentuje už dlhší čas. Prvé ceny získal v roku 2004 na festivale F. Metelky v českom Náchode, kde sa stretávajú husliari z celého sveta. V kategórii sólovej hry, pri ktorej sa posudzovala kvalita zvuku huslí, obsadil druhé miesto a v celkovom hodnotení jeho nástroju udelila porota osemnásťte miesto. Pracoval precízne a tri mesiace mu stačili na to, aby vytvoril husle so svetovým zvukom. Medzi jeho posledné úspechy patria ocenenia z medzinárodnej husliarskej súťaže v Dolnom Kubíne. Cieľom súťaže bolo osobné stretnutie výrobcov huslí, interpretov, pedagógov husľovej hry i všetkých milovníkov tohto umenia. Na súťaži sa zúčastnilo 32 prihlásených husliarov z rôznych kútov Európy. Záverečné hodnotenie bolo pre Branislava Kováčika viac než priaznivé. Získal striebornú medailu a prvé miesto za najlepší tón huslí. Vyslúžil si aj ocenenie najlepší slovenský husliar a najlepší husliar medzinárodnej súťaže do 30. rokov. Zaujímavosťou je, že nástroje, s ktorými súťažil, vyrobil zo špičkového akustického dreva. To sa sušilo presne

dvadsať rokov. Použitý javor pochádzal z Bosny a rezonančný smrek z Talianska. „Všetky úspechy sú podmienené aj podporou mojej rodiny, ktorá so mnou žije v mojom husliarskom svete.“

Diplom Náchod

Diplom Dolný Kubín

Cena za najlepší tón

Cena pre najlepšieho Slovenského husliara

„Práca je veľmi zdĺhavá, výroba jedného nástroja trvá asi pol roka aj s lakovaním a jeho vyzretím. Musím pracovať precízne a s obrovskou dávkou trpezlivosti. Preto je to aj v rukách Božích, on vedie moje ruky od začiatku až po koniec stvorenia takéhoto veľkého diela.“

Na jeho nástrojoch sa hrá po celom svete – napríklad v Belgicku, Kanade i Šanghaji, a samozrejme aj na Slovensku.

Nástroje:

Copy Guarneri del Gesù Opus 70

Copy J. B. Guadagnini Opus 72

Copy A. Stradivari Opus 124

Copy A. Stradivari Opus 125

4 VIOLINO ARVENZIS

Violino Arvenzis je medzinárodná husliarska súťaž, ktorá sa odohráva v Dolnom Kubíne. Organizátor súťaže je Art AIR Center Dolný Kubín. Ten istý organizátor organizuje aj medzinárodnú súťaž Talents for Europe a medzinárodné majstrovské kurzy Schola Arvenzis.

Cieľom Medzinárodného súťažného stretnutia husliarov je možnosť konfrontácie husliarskeho umenia s dôrazom na osobné stretnutie výrobcov, interpretov, pedagógov a milovníkov huslí.

Miesto konania je vždy Dolný Kubín – Zmeškalov dom hudby. Finále sa odohráva v Dome umenia Fatra v Žiline. Súťaže sa môže zúčastniť husliar, ktorý zašle vyplnenú prihlášku do súťaže najneskôr podľa stanoveného dátumu, zaplatí súťažný poplatok, ktorý je zvyčajne 100 eur a splní podmienky súťažného poriadku.

Nástroje hodnotí medzinárodná porota, zostavená z renomovaných husliarov, koncertných umelcov a pedagógov husľovej hry. Organizátor zverejňuje zloženie poroty pred začatím súťaže na svojej webovej stránke www.violinoarvenzis.eu.

Ročník 2015

Simeone Morassi , husliar (Taliansko) – prezident

Jindřich Pazdera, huslista, pedagóg (Slovensko) – vice prezident

Adrian Elschek, husliar (Rakúsko)

Jan Strick, husliar (Belgicko)

Lidiya Futorska, huslistka (Ukrajina)

Marko Komoňko, huslista (Ukrajina)

Jozef Kopelman, huslista, pedagóg (Slovensko)

Milan Paľa, huslista (Slovensko)

Bohdan Warchal, huslista, výrobca strún (Slovensko)

Súťaž je anonymná, to znamená, že nástroj nesmie byť žiadnym spôsobom označený (bez vignety výrobcu). Účastník odovzdá nástroj

v puzdre s náhradnou sadou strún akreditačnej komisii, ktorá mu prideli súťažné číslo, vykoná foto dokumentáciu a vydá potvrdenie o prevzatí nástroja.

Nástroje predvádzal husľový virtuóz prof. Jindřich Pazdera z AMU Praha, klavírna spolupráca Matej Arendárik, Štátny komorný orchester Žilina. Porota hodnotí nástroje v IV. kolách:

I. kolo (verejné): tónová kvalita v sólovej hre.

II. kolo (verejné): tónová kvalita v hre s klavírom.

III. kolo (neverejné: umelecko- remeselné vypracovanie s dôrazom na technickú úroveň práce, konštrukciu, kvalitu laku, výber materiálu).

Finále (verejné): tónová kvalita v hre s orchestrom.

Porota na základe bodového hodnotenia určí poradie a udelí ceny:

Zlatú medailu „Violino arvensis“, Certifikát víťaza a odkúpenie víťazného nástroja.

Strieborná medaila „Violino arvensis“

Bronzová medaila „Violino arvensis“

Cena za umelecko – remeselné vypracovanie

Cena za tónovú kvalitu

Cenu najúspešnejšej husliarke

Cenu najúspešnejšiemu husliarovi do 30 rokov

Cenu najúspešnejšiemu slovenskému husliarovi

Všetci účastníci vo finále získajú diplom za poradie.

Súťažiaci 2015:

Kováčik Branislav	Martin/Slovakia
Fiorentini Danilo	Cremona/Italy
Popovic Jovan	Belgrade – Zemun/Serbia
Popovic Biljana	Belgrade – Zemun/Serbia
Jun Minjun	Seoul/Republic of Korea
Lee Ju Hyung	Cremona/Republic of Korea
Aquilino Luigi	Cremona/Italy
Gonzalez Reyes Diane Stephanie	Mexico City/Mexico
Yoo Eunbyul	Cremona/Republic of Korea
Babiak Igor	Dúbravica/Slovakia

Bellini Luca	Cremona/Italy
Fulcini Bruna	Piacenza/Italy
Komar Radek	Praha/Czech republic
Sikora Bogdan	Poznan/Poland
Trazzi Paolo	Varese/Italy
Hušek Pavel	Hradec Králové/Czech Republic
Šurina Slavomír	Horný Tisovník/Slovakia
Lalík Milan	Kriváň/Slovakia
Michálik Peter	Košice/Slovakia
Migiwa Ito Lazzari	Casalbuttano/Japan
Fendillo Alessandro	Cremona/Italy
Kubelka Karel	Svojšice/Czech Republic
Yachi Yoko	Cremona/Italy
Park Beom Seok	Cremona/Republic of Korea
Baláž Ervin	Zvolen/Slovakia
Brunelli Marco	Pavia/Italy
De Saedeleer Jessica	Brussels/Belgium
Kňaze Peter	Banská Bystrica/Slovakia
Petlach Jiří	Pozořice/Czech Republic

Výsledky:

Zlatá medaila Violino Arvensis	Sikora Bogdan/Poland
Strieborná medaila Violino Arvensis	Trazzi Paolo/Italy
Bronzová medaila Violino Arvensis	Fulcini Bruno/Italy
Cena za umelecko – remeselné vypracovanie	Jun Minjun/Republic of Korea
Cena za najlepší tón	KubelkaKarel/Czech Republic
Cenu najúspešnejšej husliarke	Migiwa Ito Lazzari/Japan
Cenu najúspešnejšiemu husliarovi do 30 rokov	Trazzi Paolo/Italy
Cenu najúspešnejšiemu slovenskému husliarovi	Kováčik Branislav/Slovakia
Špeciálna cena pre najmladšieho Slovenského výrobcu	Šurina Slavomír/Slovakia

Leonard Vajdulák Art Air Center

Ján Spidlen

Adrian Elschek

Peter Michálik a Jozef Kopelman

Jindřich Pazdera predvádza nástroj

Súťažné nástroje

Winners 2007, 2011, 2013

ZÁVER

Verím, že moja bakalárska práca je zaujímavá aspoň z časti tak, ako bolo pre mňa objavovanie nových kontaktov, informácii o danej téme. Pri jej písaní som bol osobne v kontakte s husliarmi a komunikoval som s nimi. Pána Elscheka sa mi podarilo dokonca aj osobne navštíviť a stráviť veľmi príjemné popoludnie v jeho ateliéri v Salzburgu.

Pri písaní tejto práce som sa stretol aj s nepochopením. Napr. u pána Richtárika, ktorého som taktiež osobne navštívil a pri príležitosti výmene žiní na mojom sláčiku som mu predstrel návrh, že by som ho veľmi rád zaradil do svojej práce ako jediného sláčikára. Bohužiaľ, nesúhlasil.

To ma však neodradilo od napísania tejto bakalárskej práce a dnes sa teším, že som ju dokončil. Určite som v nej nevymenoval všetkých súčasných husliarov, lebo ich je omnoho viac, ale snažil som sa spomenúť tých, ktorí dosiahli v danom remesle úspechy, sú na Slovensku pomerne známi a sú vyštudovaní profesionáli. Na Slovensku je však omnoho viac ľudových husliarov, ktorí nemajú odborné vzdelanie v danom remesle a berú to väčšinou ako hobby, druhé zamestnanie, prípadne sa venujú len opravám hudobných nástrojov, poťahu žiní atď. I keď niekedy môže byť práca ľudového husliara lepšia ako práca vyštudovaného husliara, rozhodol som sa do svojej práce ľudových husliarov nezaradiť.

Verím že sa mi touto prácou podarilo priblížiť históriu husliarstva a husliarov pôsobiacich v minulosti i v súčasnosti v dostatočnej podobe a čitateľov obohatím nielen obsahom práce a fotografiami, ale ich aj prípadne inšpirujem k využitiu služieb niektorých súčasných slovenských husliarov.

POUŽITÁ LITERATÚRA A PRAMENE

Kresák, Mikuláš: Husliarske umenie na Slovensku Tatran, Bratislava 1984

Kresák, Mikuláš: Husliar Osvald J. Willmann Opus, Bratislava 1983

www.luthier.sk

www.violino.info

www.warchal.com

www.spidlen.com

www.violinoarvensis.eu